

1-2 дәріс

Педагогика тарихында бағалау жүйесінің дамуы Оқушылардың оқу әрекетін бағалаудың жалпы тәсілдері



Оқу жетістігін бағалау білім алушының кері байланыс арқылы оқу мақсаттарына сәйкес жоспарланған білім беру үдерісін реттеу және түзету арқылы нақты қол жеткізген нәтижесін белгілеу үдерісі.

Критериалды бағалау – оқушылардың оқу жетістіктерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес, ұжым ішінде өңделген, оқушыға, ата-анаға және мұғалімге түсінікті нақты анықталған критерийлер негізінде өлшеу үдерісі.

Бағалау

Оқу жетістігін бағалау білім алушының кері байланыс арқылы оқу мақсаттарына сәйкес жоспарланған білім беру үдерісін реттеу және түзету арқылы нақты қол жеткізген нәтижесін белгілеу үдерісі.

Критериалды бағалау – оқушылардың оқу жетістіктерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес, ұжым ішінде өңделген, оқушыға, ата-анаға және мұғалімге түсінікті нақты анықталған критерийлер негізінде өлшеу үдерісі.



Педагогикалық бағалау эволюциясының кезеңдері

пер иод	Осы кезеңнің өкілдері	Кезеңнің ерекшеліктері
XVI ғасыр	Аквавива	Еуропа елдерінің мектептерінде оқушының оқу жетістіктерін көрсету тәсілі ретінде белгілер енгізілді
XVI ғасыр	Аль-Фараби, Ибн- Сина, Ибн-Рушд, Махмуд Кашгари, Юсуф Баласугуни Аль-Хорезми, Омар Хайям, Джамшид Аль-Каши, Улугбек және т.б. ағартушылардың идеялары	Орта Азияда X–XVII ғасырдың басында екі типтегі мектептер болды мектептер (төменгі) және медресе (жоғары), мұнда бағалау критерийі мұсылман құқығы мен исламды білу
XVII	Я.А. Коменский.	Сандық бағалау жүйесі бүкіл Еуропаға таралады
XVIII	М. В. Ломоносов, Н.И. Новиков, И. А. Крылов, П.С. Батулин, Д.И. Фонвизин, И.И. Бецкой и др.	Ресейде барлық оқу орындарына бағалау жүйесі ресми түрде енгізілді. М.В. Ломоносов күнделікті бағалау жүйесін ұсынды: «Бәрін орындадым», «сабақты білмедім», «сабақтың бір бөлігін білмедім», «сабақты тұрақсыз білдім», «нашар тапсырма», «ауырдым», «сыныбында болмады», «бәрін көп жасады». И.И. Бецкой он екі балдық бағалау жүйесінің прототипін енгізді.
XIX	К.Д. Ушинский	Ол сандық ұпайларды оқушылардың үлгерімі мен мінез-құлқы туралы толығырақ жазбаша түсініктемелермен ауыстыруды ұсынды. Бастауыш сынып оқушыларына Қ.Д. Ушинский «оқушының еңбексүйгіштігін, жетістігін және мінез-құлқын» ай сайын жазып отыру үшін күнделік жүргізуді ұсынды.
XIX	Л.Толстой	Оқушы табысты оқуы үшін ол өз еркімен оқуы керек. Ол білім беруді бағалау жүйесіне, бағалар мен емтихандарға қарсы шықты, ол еркіндік кез келген білім алудың қажетті шарты деп санады.

Педагогикалық бағалау эволюциясының кезеңдері

период	Осы кезеңнің өкілдері	Кезеңнің ерекшеліктері
XIX	В.А. Евтушевский, К.К. Сент-Илер.	Авторлар таңбалау жүйесін жақтаушылар болды. Олар ұпайлар мен бағалар балаларды оқу іс-әрекеттерінде бәсекелесуге ынталандыратын ең қарапайым және тиімді ынталандыру деп санады. Мұғалім әрқашан оқушылардың жауаптары мен бағаларын есте сақтай алмайды, сондықтан ол жазба жүргізуі керек және жазудың қарапайым түрі – ұпайлар. 19 ғасырдың аяғына қарай барлық мектептерде білімді бағалаудың бес балдық жүйесі құрылды, мұнда «5» – тамаша үлгерімді, «4» – «жақсы», «3» – қанағаттанарлық, «2» – қанағаттанарлық емес. «1» мүлдем қанағаттанарлықсыз дегенді білдіреді.
XIX	А.Н. Страннолюбский, И.Ф. Рашевский, С.И. Миропольский	Авторлар таңбалау жүйесіне қарсы болды. Олар ұпайды оқушылардың жетістіктері мен қасиеттерін өлшеуге тырысатын сан деп есептеді. Бірақ оқушылардың сапа көрсеткіштерін санмен өлшеп, көрсету мүмкін емес деп айтты
XIX	Ы. Алтынсарин	Бастауыш мектепте тілді меңгерудің әдістемелік және дидактикалық аспектілерін әзірледі, бағалау кезінде балаларды ұрып-соғуға, дене жазасына қарсы болды.
XX век 20–40	А. Байтурсинов, М. Жумабаев, Г. Мусрепов, М. Сералин, Ш. Альжанов, Ж. Сейдалин, С. Торайғыров	Олар теңдік және дінді мектептен бөлу идеяларын жариялады. Олар дидактикалық көзқарастардың өзіндік жүйесін жасап, бастауыш мектепте өзін-өзі бағалау мен өзара бағалау идеяларын жария етті, педагогикалық шеберлік пен педагогикалық бағалаудың әдіснамалық техникасына үлкен көңіл бөлді.
1918 год	С.Т. Шацкий, А.С. Макаренко, Б.Г. Ананьев, Л.С.	Барлық мектептерде бал жүйесі жойылды, педагогикалық кеңестің куәліктерін беру негізінде сыныптан сыныпқа ауыстырылды.

Педагогикалық бағалау эволюциясының кезеңдері

период	Осы кезеңнің өкілдері	Кезеңнің ерекшеліктері
1935 Жылы 40–50 жж.		Бес балдық жүйені қалпына келтіру туралы шешім қабылданды. XX ғасырдың ортасына қарай білім беру жүйесінде ресми бәсекелестік пен авторитаризмді нығайту жағдайы қалыптасты.
50–80 жж.	<p>Ш.А. Амонашвили, В. А. Сухомлинский, В. Шаталов, Е.Н. Ильин, С.Н., Лысенкова, В.П. Беспалько</p> <p>П.Я. Гальперин, Н.Ф. Талызина, В.В. Давыдов, Д.Б. Эльконин, А.В. Запорожец, Л.В. Занков</p>	<p>Білім беруді ізгілендіру идеялары, жаңашыл педагогтардың идеялары.</p> <p>Танымдық процестер мақсатты түрде қалыптасуына қолайлы. Оқыту оқушылардың жан-жақты дамуына бағытталуы керек. Мұғалім баланың жеке басының дамуы үшін қолайлы, табиғи жағдайларды ашуға көмектесуі керек; Бағалау іс-әрекетінде мұғалім барлық жетістіктерді, оқушының сенімі мен тәуелсіздігінің барлық көріністерін атап өтуі, оқу үдерісінің барлық қатысушылары арасында сенімді қарым-қатынас орнатуы қажет.</p>
50-80 жж	Т. Тажибаев Л. Сембаев, Р.Г. Лемберг, А. Конратбаев, К. Бержанов, Ш. Карибаева, Т. Акчулаков, А. Сейтеша, А. К. Кунантаева, К. Б. Жарикбаев и др	Авторлар Қазақстандағы оқыту мен тәрбиелеуді дамытудың негізгі педагогикалық, дидактикалық, әдістемелік мәселелерін әзірледі.
90 жж	Г.А. Уманов, Хмель Н.Д.	Білім беру жүйесін демократияландырудың басталуы

Педагогикалық бағалау эволюциясының кезеңдері

пер иод	Осы кезеңнің өкілдері	Кезеңнің ерекшеліктері
1991 жж	Т.С. Садыков, А.П. Сейтешев, А.А. Бейсенбаева, К.К. Жампеисова, Г.К. Нургалиева, Н.Н. Хан, Г.Т. Хайруллина, А.Е. Абылкасымова, Е.У. Медеуов, А.Н. Ильясова, В.Г. Храпченков, Б.А. Альмухамбетов, Р.К. Бекмагамбетова	Авторлар ҚР педагог кадрларын кәсіби даярлауға үлкен үлес қосты. Кеңестік кезеңде Қазақстанда бес балдық бағалау жүйесі болды
2016 жж	О.И. Можаяева, А.С. Шилибекова, Д.Б. Зиеденова, А.Т. Айтпукешева, Г.М. Кусайнова, К.М. Сагинова	2016 жылдан бастап, Қазақстан мектебіне критериалды бағалау жүйесін енгізе басталды

Бағалау: Бұл не үшін қажет?



Бағалау деген не? Бағалау не үшін қажет?

Бағалаудың мақсаты қандай?

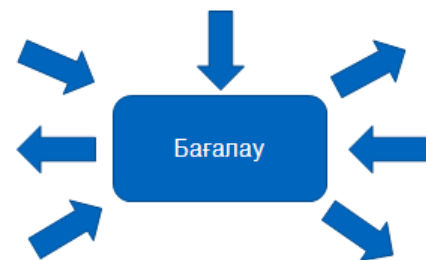
Бағалауға мүдделі тараптар кімдер?



Бағалаудың қандай түрлері бар?

Критериалды бағалау дегеніміз не?

*Критериалды бағалауды енгізу қажет
неден туындайды?*



Б.Г.Ананьев: «Бағаның болмауы ... бағаның ең нашар түрі болып табылады, себебі бұл бағыт беретін әсер емес, керісінше бағыт бермейтін әсер, объект жақсы ынталандырушы емес, керісінше депрессияға әкелуші, өзінің нақты білімі көрініс тапқан объективті баға негізінде өзіндік бағалауды құрудың орнына адамды субъективті түсіндірілген тұспалдарға, жартылай түсінікті жағдайларға, педагог пен оқушылардың мінез-құлқына негізделуге мәжбүрлейді».

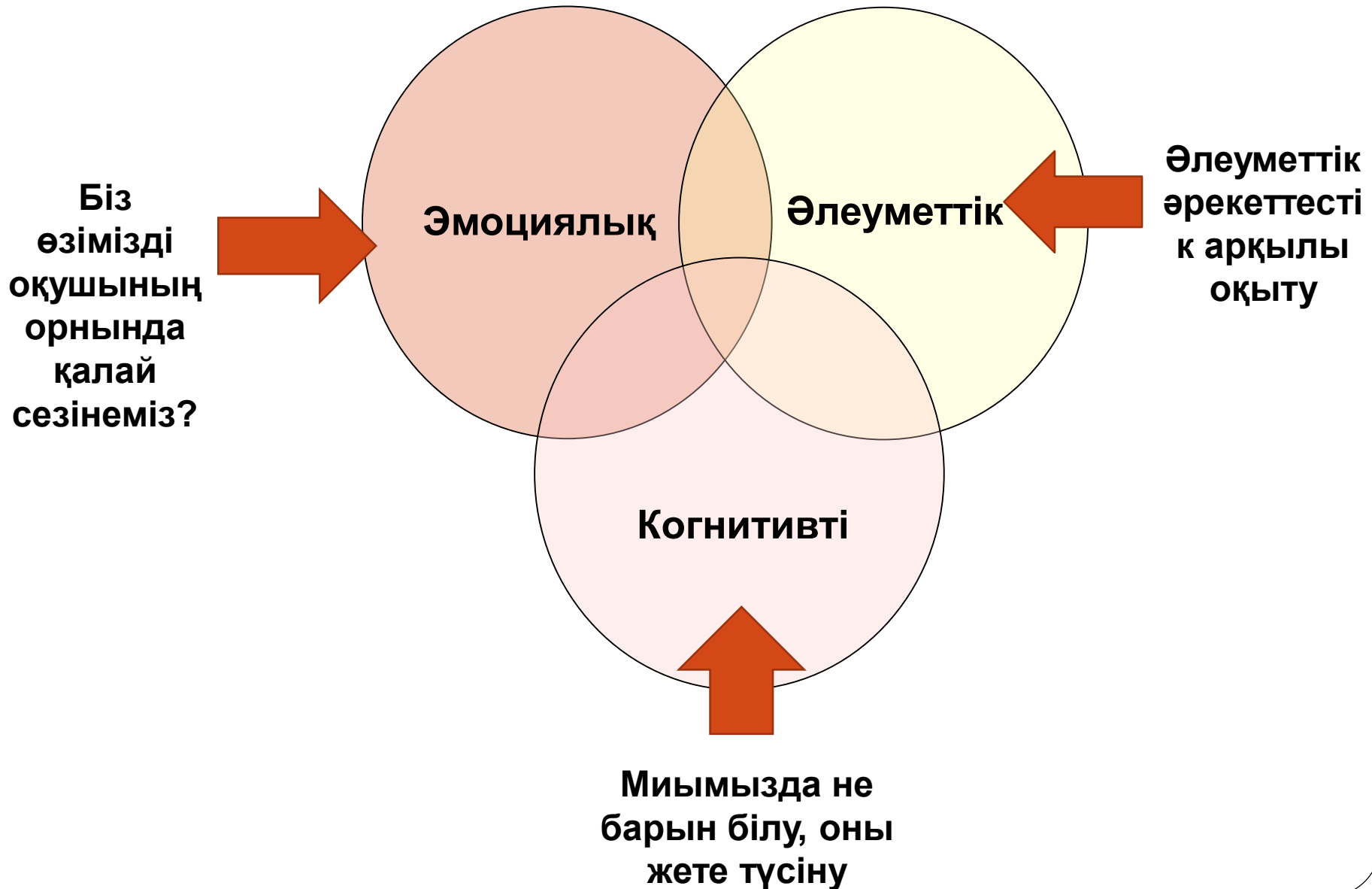
**Борис Герасимович Ананьев (1907-1972) - кеңес психологы
ЛМУ (СПбМУ) психология факультетінің
тұжырымдамасының негізін қалаған, орталық рөлді
психология атқаратын адамтану жүйелік моделін
құрастырушы**

Оқыту дегеніміз не? Ол қалай жүзеге асырылады?

Зеректік арқылы оқыту да біздің барлық
сезімдерімізді қатыстырады



Өзара әрекеттесу арқылы оқыту



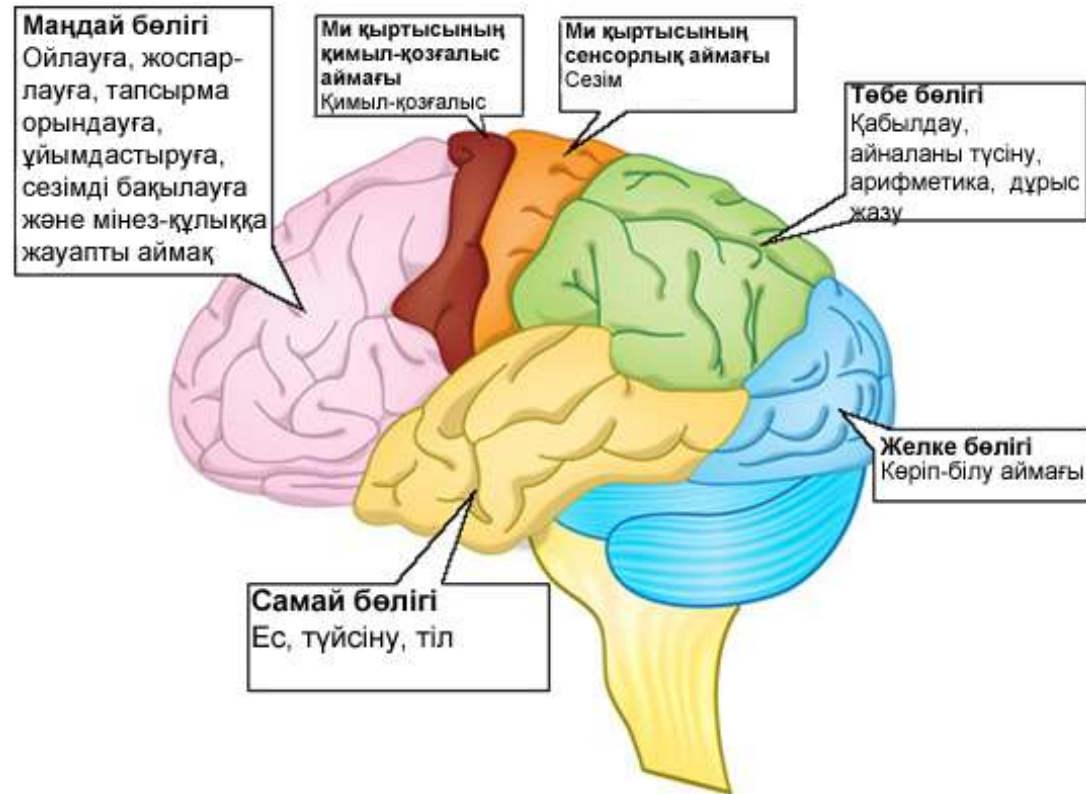
Тактикалық оқыту рейтинг кестелеріне қарсы

Жетістіктердің
өлшемдері



Ми - мидың бөлшектері қалай оқиды

- Мидың әртүрлі бөлшектері әртүрлі қызмет атқарады



Бөлшектер арасындағы белсенділік сипаттамалары да түрлі функцияларға ықпал етеді.

**Оқуда жіберілген
олқылықтар білім алуға
кедергі жасауы мүмкін**



Адамдардың білім алуы жайлы болу үшін жауапты реакция мен мадақтау қажет, сондықтан бағалау ізгі болуы керек. *Лев Выготский*

Әлеуметтік-мәдени теориядағы маңызды ұғым – жақын арадағы даму аймағы. Выготскийдің айтуы бойынша, жақын арадағы даму аймағы – оқушының өз бетінше шешкен міндеттердің көмегімен анықталған өзекті даму деңгейі мен үлкендердің басшылығымен және анағұрлым қабілетті жолдастарымен бірігіп шешілген міндеттер арқылы анықталатын болжамды даму деңгейі арасындағы қашықтық. Негізінде, бұл түсінік адам өз бетімен игере немесе көрсете алмайтын, бірақ біреудің көмегімен үйренуге болатын барлық білімдер мен дағдыларды қамтиды. Выготскийдің пікірі бойынша, оқушылар нақты мақсаттарды көздеген, көбірек білетін қайраткер жандармен әлеуметтік қарым-қатынас нәтижесінде ойлау және сөйлеу дағдыларын дамытады. Оқушының аса епті және хабары мол адаммен интерактивті вербалды алмасуы нәтижесінде біртіндеп сыртқы, әлеуметтік-жананалық диалог орнатуы, күнделікті міндеттерді шешуге қатысуы әлеуметтік тәжірибе ретінде бала бойына сіңіп, оның өз бетімен ойлануына қатысты ішкі жеке қоры ретінде қалыптасады. Басында мұғалім міндеттерді өз бетінше және сәтті орындау үшін қажетті тілдік және танымдық құралдарды береді. Тәртіп пен тілді модельдеу, оқушыны өздері қатысатын үдерістер және рәсімдермен таныстыру арқылы мұғалім оқушының біліктілігі, сенімділігі және өз бетінше әрекет ету қабілеттілігін дамытады.

Күнделікті мектеп тәжірибесінде бұл түсінік оқушының тапсырманы біреудің көмегімен, қолдаусыз оңай орындау қабілеті мен оқушының нақты кезеңде аса епті, білетін адамның көмегі мен басшылығынсыз орындай алмайтын тапсырма арасындағы интервал деген қарапайым атауға ие бола алады. Осы мағынада ЖАДА (Жақын арадағы даму аймағы) оқушылардың оқуын және қарым-қатынасын қолдау үшін қажетті көмек деңгейін анықтауда білім мәнмәтінінде құнды тұжырымдамалық құрылымды қамтамасыз етеді. ЖАДА бала тапсырмаларды білікті және өз бетінше орындай алатын «өзі реттейтін әрекеттер» аумағына қарама-қарсы қойылады. ЖАДА-да ересек адам өзара қарым-қатынас барысында тапсырманы алдыңғы білімдер және тәжірибемен байланыстыра отырып және қызметті жүзеге асыруда баланың мақсатты түрде қатысуына мүмкіндік береді отырып басшылық жасайды.

Сыныпқа арналған ұсыныстар

Көптік зият бар ма?



Бұл тағы да бір кестелер жинағы ма?

Ховард Гарднер

Оқыту стилдері

Балалар ақпаратты қабылдау мен игеру қабілетіне (немесе арналарына) қарай шартты түрде төртке бөлінеді:

визуалдар – ақпараттың көп бөлігін көзбен көріп қабылдаушылар;

аудиалдар – ақпаратты құлақпен естіп қабылдаушылар;

кинестетиктер – ақпараттың иісін сезу, ұстап көру, дәмін тату, яғни қимыл- қозғалыс әрекеті арқылы қабылдаушылар;

дискреттер – ақпаратты, негізінен, сандардың, таңба-белгілердің, қисынды дәлелдердің көмегімен түсіну арқылы қабылдаушылар. Дискреттердің саны өте аз келеді, мектеп жасына дейінгі және бастауыш пен орта сынып оқушыларына ақпаратты қабылдаудың бұл түрі тіпті тиесілі емес те екен.

Оқу/үйрену стильдері

Визуалды стиль (латын тілінің *visualis* – көзбен көретін сөзінен) слайдтар, плакаттар, кестелер, схемалар, таблицалар, графиктер; үлестірмелі материалдар (лекция мәтіндері, қосымша мәтіндер, БАҚ пен Интернет мәліметтері); визуалды тәжірибеге жататын сөздер мен фразаларды қолдану («Көрдiңiздер ме, менiң не нәрсенi меңзеп тұрғанымды?»);

Аудиалды стиль (латын тілінің *audire* – тыңдау сөзінен) әңгімелер; үлестірмелі материалдарды дауыстап оқу; лекциялар; тыңдауды басшылыққа алатын сөздер мен фразаларды қолдану («Бұл сiздерге қалай естiлiп тұр?»);

Кинестетикалық стиль (грек тілінің *kinesis* – қозғалыс сөзінен) рөлдік ойындар; жағдаяттарды (ситуацияларды) модельдеу; ишараттау мен оны қайталау; құрамына қозғалыс кіретін белсенді әрекеттер; қозғалысқа немесе физикалық сезінуге жататын сөздер мен фразаларды қолдану («Бұл мәселені шешуде біз алға жылжыдық па? Бұл туралы не сезініп тұрсыздар?»);

Эмоционалды стиль (француз тілінің *emotion* – сезіну, толық сөзінен) сабақтан тыс өмірлік тәжірибеден мысалдар келтіру; сабақ кезінде алынған тәжірибені нақты түрде келтіру (рөлдік ойындар, модельдеу)

Оқу жоспары, оқу мен оқыту – Блум ТАКСОНОМИЯСЫ

Тұжырымдаманың тереңдігі + мәнмәтін иерархияға басқа шаманы
қосады

**Жоғары
тәртіпті
ойлау**

Жасау

Бағалау

Талдау

**Төмен
тәртіпті
ойлау**

Қолдану

Түсіну

Есте сақтау



Есте сақтау

Мысалы

Лекция

5%

Оқу

10%

Бейнепроектор/Бейне

Дыбыс-бейне

20%

Көрсету

30%

Талқылау

50%

Рольдік ойын

Іс- тәжірибе

70%

Басқаларды оқыту, мысалы құрбылардың арасындағы оқыту

90%

Қорытынды ойлар

Ақпарат берілді

**Білім мен түсінуді оқушы
қалыптастырады**

Мұғалімдер оқушыларға білім мен түсінуді
қалыптастыруға көмектеседі.

Сыныпқа арналған идеялар, жеке оқыту және ойлау дағдылары

Өзін-өзі басқарушы

Шығармашылық ойлаушы

Ойланатын оқушы

Тәуелсіз зерттеушілер

Қатысушылар

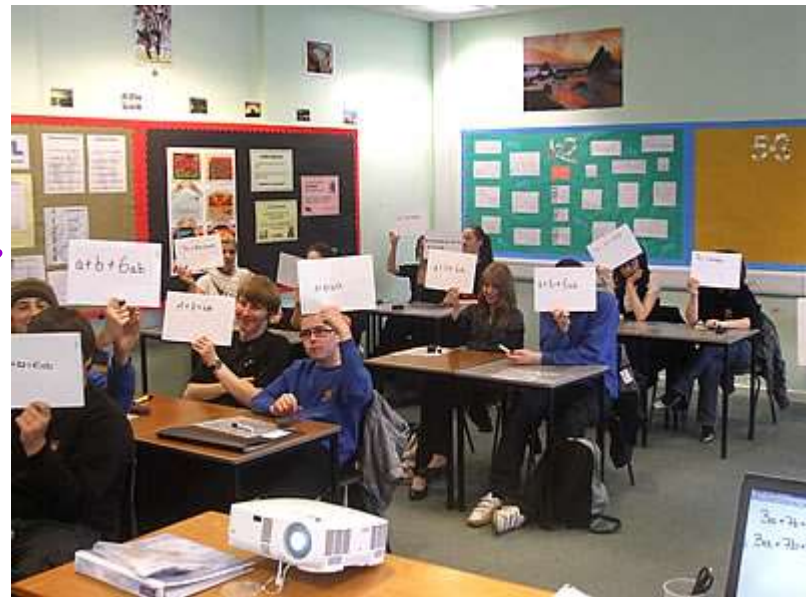
Топ мүшелері

Сыныпқа арналған идея

Маңызды диалог

Кішкентай интерактивті тақтаның билігі

Бұны оқушының белгілі бір сұрақты түсінгенін анықтау үшін пайдалануға болады. Оларды жұппен немесе топта жұмыс істеуге, пікірталасуға бағыттаңыз



Саралаудың тәжірибелік құралы

– барлық оқушыларға арналған

(G&T Update)

1-кесте. Талантты және дарынды оқушыларды саралау құралы			
Шешімі бар мысал: Аудиторияға арналған топтық таныстырылым			
Саралау түрі	Негізінен қабілеті төменірек балаларға арналған негізгі тапсырмалар	Негізінен қабілеті жоғарырақ балаларға (сыныпта 50%-дан артық емес) арналған күрделілігі орташа тапсырмалар	Негізінен өте қабілетті балаларға (сыныпта 10%-дан артық емес) арналған өте күрделі тапсырмалар
Бінталандырушы материал	Оқу, ойластыру және бір дереккөзден негізгі тұстарды белгілеу	Ұсынылған көптің ішінен қажетті дереккөздерді таңдау. Тиісті ақпаратты алу үшін мазмұнын талдау	Көптеген дереккөздер ішінен қажетті ақпаратты таңдау, басымдықты белгілеу және команда мүшелері арасында тарату. Басқаларға күрделі терминдерді түсіндіру
Міндет қою	Зерттеу жүргізу	Таныстырылым үшін лайықты нысанда деректер зерттеуін жүргізуді ұйымдастыру	Негізгі тұжырымдамаларды зерделеу үшін таныстырылымның мәнмәтіні мен мазмұнын анықтау
Жылдамдық	Негізгі тапсырмалар талаптарын орындау	Мұғалім ұсынған кеңейтілген тапсырмаларды, мәселен бейнеклиптері бар, бірқатар тапсырмаларды орындау, шешімінің балама нұсқаларын ұсыну	Мұғалім тапсырғандардың сыртында қосымша тапсырмаларды орындау, мысалы, сарапшылардың пікірін білу, стандартты емес дереккөздерден қосымша ақпарат табу, материалдарды аудиторияға ұсыну
Тереңдігі/ені	Пәннің негізгі мазмұнын ашады	Негізгі пәнді зерделеуді терең әрі кеңінен қамту үшін оның шегінен шығып кетеді	Іргелес пәндерді және олардың пәнмен/тақырыппен және оның негізгі қағидаттарымен байланысын зерделейді
Өздігінен білім алу	Команда мүшесі. Мұғалімнен/топ көшбасшысынан жиі көмек сұрай отырып, ынтымақтастықта идеяларды талқылайды	Команда мүшесі. Үйлестіруші/қосымша функция немесе жауапкершілік. Мұғалімге азырақ тәуелді болу.	Команда көшбасшысы. Командадағы рөлдерді бөледі. Алға жылжуды және орындау мерзімдерін бақылайды.
Тапсырманы күрделендіру 			

Жасау мен бағалау	... балама ұсына аласыз ба?	... қалай жақсарта алар едіңіз?	Тағы да қалай ... едіңіз?	... қате таба аласыз ба?	...қалай жақсарта едіңіз? Неліктен ... жақсарта едіңіз?	...туралы не маңызды болды?
Талдау	Жіктей аласыз ба? ___ топтарға бөле аласыз ба?	... болжаңыз	... қалай бағалар едіңіз?	... қалай қолданар едіңіз?	Түсіндіріңіз.... Дәлелдеңіз....	Егер _____, онда ... не болар еді?
Қолдану	... қалай қолданар едіңіз?	... қалай екенін маған көрсетіңіз.	Егер _____, онда қалай	Егер ..., не болады?	Бүгін үйренгенді, қалай қолдана аламыз?.	_____ ... қолдана аласыз ба?
Түсіну	_____ өз сөзіңіз бен суреттеңіз	_____ нені білдіреді?	Мысал келтіріңіз...	Оқып, ... кестесін сызыңыз. Нәтижелер кестесінен _____ табыңыз	Салыстырыңыз және қарсы қойыңыз.....	Деректер ді ретімен қойыңыз, ... салыстырып, ... қорытындылаңыз
Есте сақтау	Кім ..., Не..., Қашан..., Қайда....	Қайсысы..	Қалай..., Қанша...	Атап шығу. ... таңдау, ... Табу.	Аты ..., Затбелгісі..., Штаты...	... маған айтып беріңіз, ... назар аударыңыз, Маған ... көрсетіңіз
Сұрақтың түрі	↑ Мына кіріспе сөйлемдерді пайдаланып сұрақ қойыңыз↑					




Мұғалімнің ұстанымы - оның көзқарасы, қабылдаған
шешімі және іс-әрекетінің негізі



Табысты оқыту мен құзырлы мұғалім

- Құзырлы оқытудың маңызды факторы мұғалімнің оқушының тақырыптың мәнін өз бетімен меңгеруін түсінуі мен бағалай алуы болып табылады.

Шульман «мұғалімнің үш көмекшісі»

Мұғалімнің көмекшілері	Құзырлы мұғалімге тән белгілер
<p><i>Бас</i></p>  <p>head Бас</p>	<p><i>Кәсіби түсінік</i></p> <p>Тұғырлы теориялық білімге негізделген және оқыту мен оқушылар туралы жеткілікті білім болуын талап етеді. Сондай-ақ тәжірибені түсіну, дамыту/жетілдіру үшін дәлелдер/зерттеулер нәтижелерін қалай қолдану керектігін білуді көздейді.</p>
<p><i>Қол</i></p>  <p>hand Қол</p>	<p><i>Оқытудың тәжірибелік дағдылары</i></p> <p>Бұл ілім жұмыс жүргізу, демонстрациялау, түзету және оқытуды бағалау сияқты тәсілдер арқылы идеяларды түсіндіре білудің техникалық, тәжірибелік дағдылары мен тәсілдерін білуді талап етеді. Сонымен қатар ынталандыру, көтермелеу, шектеу, сабақтар кезеңдерін жоспарлау және оқушыларды бағалау әдістемелерін меңгеру қажет. Жоғарыда аталған дағдылар болған жағдайда, мұғалім сабақ үстінде оқушылардың оқуға ынтасы мен жоғары және сәйкес деңгейлерге қол жеткізуге ұмтылатындай қолайлы орта қалыптастырып, оның тұрақтылығын қамтамасыз етері анық.</p>
<p><i>Жүрек</i></p>  <p>heart Жүрек</p>	<p><i>Кәсіби-өнегелілік тұтастық</i></p> <p>Мұғалімдер ұстаз мамандығының этикалық және моральдік құндылықтарын ұстанады. Демек олар шыншыл, батыл, төзімді, оқушыларға аяушылық, мейірім және құрмет көрсете білетін әділ адамдар. Мұғалімдер білім беру саласындағы өзге мамандармен өзара тығыз байланыста болып, оқытудың басты құндылықтарын сезініп, қабылдау мен тұжырымды пікірлерді бөлісуде ұтымды әрекеттер мен шынайы қарым-қатынас қалыптастыра алады.</p>

Сапалы оқыту білім алуға мүмкіндік беретін нақты жағдайларды жасаумен қатар, сол жағдайлардың өзімен тығыз байланыста болады. Құзырлы мұғалім оқушыларға, ортаға және ресурстарға лайықтап нақты кезеңде қолданылуы тиімді оқыту элементтерін «реттеп» отырады. Оқытудың сапалы және табысты болуы белгілі бір деңгейде мұғалімнің қалыптасып отырған жағдайларға бейімделе алуына да тығыз байланысты.

Сапалы оқыту – мұғалім бейнесімен танылатын сан алуан элементтер арасындағы байланыс болып табылады, ол өзі белгілі бір деңгейде тәуелді жағдайлар жасалынған кезде жүзеге асырылады. Сапалы оқыту оқушылардың, қоршаған орта жағдайы және оқыту, білім алу мүмкіндіктерінің бірлігі ретінде қарастырылады.

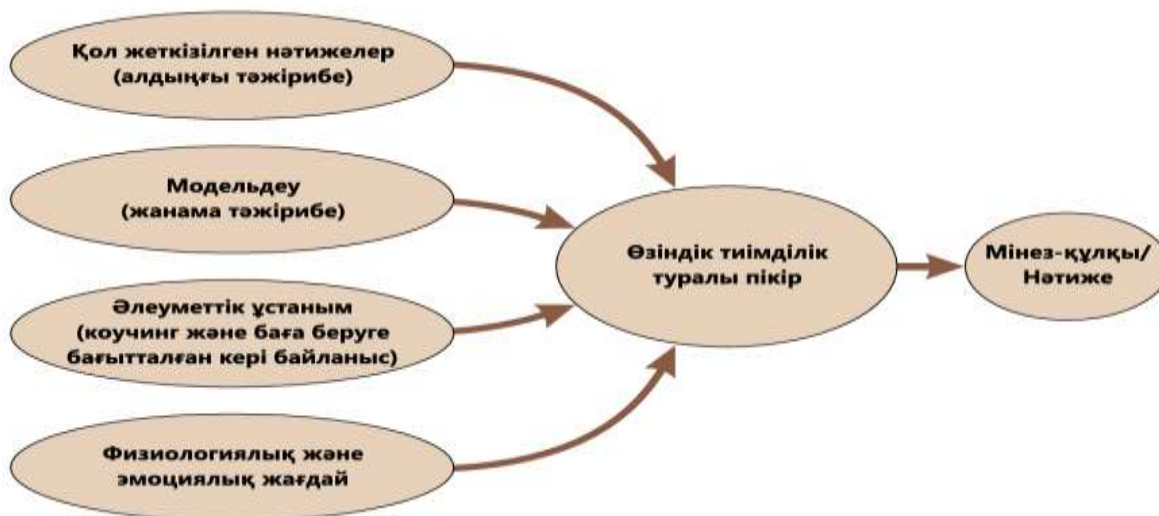
Оқытудың сапасын екі тәсіл арқылы білуге болады:

Біріншісі, бағалау оқу қызметінің нәтижесіне байланысты болмай, мұғалімнің іс-әрекетінің тәжірибе талаптарына сәйкестігін, яғни – мұғалім жұмысының тиімділігін, оқушылармен өзара байланысының сипаты мен жиілігін анықтау мақсатында жүргізіледі. Бұл жағдайда баға мұғалім жұмыс істейтін оқушыларға байланысты қарастырылады, оқыту үдерісіне тәуелді болмайды

Оқытуды бағалаудағы екінші тәсіл жай ғана кәсіби міндеттерді жауапкершілікпен орындағаннан гөрі, көбірек күш-жігерді талап ететін сапалы әрі табысты оқытуға ерекше көңіл бөледі. Табысты оқыту білім беру үдерісіне тәуелді болғандықтан, оқытудың шын мәнінде жүзеге асырылуы мен күзіреттілік, шеберліктің деңгейі қаншалықты екенін саралай білу де қажет



Мұғалімдердің нәтижелі оқуына ықпал ететін факторлар



Өзіндік тиімділік туралы ақпарат көздері

Зерттеушілердің еңбектерінде критериалды бағалауды анықтаудың көрінісі

Ғалымдар	Еңбектерінің мазмұны
Роберт Юджин Глейзер (1963г) Б.Г.Ананьев	Критериалды бағалау білім алушылардың оқу жетістіктерінің қол жеткізілген және жоспарланатын деңгейлері арасындағы сәйкестікті айқындауға ықпал ететін процесс болып табылады.
Д.Б.Эльконин В.В.Давыдова	Ішінара бағалау - бұл мұғалімнің оқушының эмоционалды-ерікті саласына сөйлеу арқылы әсер етуі (жігерлендіру, мақұлдау, келісім, сәттілікке бағдарлау, айыптау). Өзін-өзі бағалаудың қалыптасуына әсер етеді және т. б.
Д.Б.Эльконин В.В.Давыдова	Таңбаланбаған оқыту білім беру жүйесін іске асырудың табыстылығының шарттарының бірі болып табылады. Белгіленбей оқытудың негізгі қағидаттары: критерийлілік-мазмұнды бақылау және бағалау оқушылармен бірлесіп әзірленген критериалды негізде құрылады
Ц.Я. Гальперин	Іс – әрекеттің индикативті негізі (OD) - бұл іс-әрекеттің сипаттамасы, мәтіндік немесе графикалық түрде ұсынылуы мүмкін әрекет стандарттары, сондай-ақ іс-әрекеттің дұрыс орындалу шарттары жүйесі.
Ш.А. Амонашвили	Мазмұнды бағалау бұл оқудағы ілгерілеу деңгейі мен сапасын белгілеу үшін іс-әрекеттің барысы мен нәтижесін белгіленген стандарттармен байланыстыру процесі. Эталон-бұл оқу-танымдық іс-әрекет процесінің, оның сатыларының, нәтижесінің үлгісі

Зерттеушілердің еңбектерінде критериалды бағалауды анықтаудың көрінісі

ғалымдар	Еңбектерінің мазмұны
Красноборова А. А.	Оқытудың мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу үшін барлық білім алушылардың өзара байланысты бақылау-бағалау іс-қимылдары жүйесін қамтитын формальды-сипаттамалық метатехнология ретінде ұйымдастырылған және іске асырылатын критериалды бағалау оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді.
О.И.Можаева, А.С.Шилибекова, Д.Б.Зиеденова	"Критериалды бағалау" оқушылардың оқу жетістіктерін нақты анықталған, ұжымдық түрде дамыған, процестің барлық қатысушыларына алдын-ала белгілі, білім берудің мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін, оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін критерийлермен салыстыруға негізделген процесс ретінде түсіндіріледі.
Давлеткалиева Ю.С., Мулдашева Б.К., Изтелеуова З.С.	Критериалды бағалау-бұл студенттің жеке басына ұқыпты қарауды қамтамасыз ететін, оның өнімділігін бағалайтын оң бағалау стратегиясы.

Критериалды бағалау жүйесінің мазмұны

ҚР МЖМБС

Білім беру аясында білім алушылардың дайындық деңгейлеріне қойылатын талаптар
(күтілетін нәтижелер Б.Блум таксономиясына негізделген)

Бағалау
стандарты

Пән бойынша оқу бағдарламалары

Пән бойынша оқу мақсаттары, бөлім, ортақ тақырыптар, бөлімшелер

Ойлау дағдыларының деңгейлері: білу, түсіну, қолдану, талдау, синтез, бағалау
Сөйлеу әрекетінің түрлері: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым

Бағалау
құралдары

Бағалау критерийлері -

білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауға негіз болатын белгі

Түрлі деңгейдегі тапсырмалар

Бағалау
үдерісі

Қалыптастырушы және жиынтық бағалау
критерийлерге негізделген

Нәтиже

Кері байланыс

Күнделікті
тәжірибе

Балдар

Әр бөлім
және тоқсан
бойынша

Ойлау

**дағдыларының
деңгейлері**
Әр бөлім және
тоқсанды аяқтау
бойынша

Баға

Оқу жылын
аяқтау бойынша

Бағалауда қолданылатын құжаттар:

1. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім)
2. Оқу бағдарламасы (пән бойынша)
3. Оқу жоспары (пән бойынша)
4. Жалпы білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын, білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың оқу жетістігін критериалды бағалау ережесі (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру);
5. Бастауыш/Негізгі орта және жалпы орта білім беретін мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулық
6. Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы
7. Жиынтық бағалауға арналған ұсыныстар
 - Бағалау критерийлері, тапсырмалар үлгілері, дескрипторлар, балл, бөлім бойынша рубрикалар
 - Бағалау критерийлері, тапсырмалар үлгілері және тоқсандық жиынтық бағалаудың спецификациясы

Критериалды бағалау

Қалыптастырушы бағалау - оқушы мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді, оқу үдерісін балл және баға қоймай-ақ дер кезінде түзетуге мүмкіндік береді және мұғалім үздіксіз өткізіп отырады

Жиынтық бағалау - белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, триместр, оқу жылы, орта білім беру деңгейі) аяқталғанда оқу бағдарламасындағы бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша балл және баға қою арқылы өткізіледі

Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау

Әр тоқсанда мұғалім 2-3 рет өткізеді

Тоқсандық жиынтық бағалау

Әр тоқсанды аяқтаған кезде мұғалім өткізеді

Білім беру деңгейлерінің соңындағы жиынтық бағалау

Бастауыш, негізгі және жоғары сыныпты аяқтаған кезде өткізеді

Тоқсан қорытындысы бойынша баға

Оқу жылы қорытындысы бойынша баға

Аттестаттық қорытынды бойынша баға

Қалыптастырушы бағалау үдерісі

Жоспарлау	Ұйымдастыру	Өткізу
<ul style="list-style-type: none"> • Оқу бағдарламасы • Оқу жоспары 	<ul style="list-style-type: none"> • Критериалды бағалау бойынша нұсқаулықтар • Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағы 	<ul style="list-style-type: none"> • Критериалды бағалау ережесі
<p>Оқу мақсаттарын талдау және оқу бағдарламасына сәйкес бағалау критерийлерін анықтау</p> <p>Қолжеткізген нәтижені анықтайтын бағалау құралдарын анықтау</p> <p>Оқыту әдістерін жоспарлау</p> <p>Сабак жоспарын құру</p>	<p>Дайындау:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Бағалау критерийлеріне сәйкес тапсырмалар дайындау - Тапсырмаларға дескрипторлар құрастыру - Кері байланыс ұсыну түрлерін анықтау 	<p>Оқу үдерісін түзетуге қажетті ақпараттырды жинау</p> <p>Оқушылар мен ата-аналарға кері байланыс ұсыну</p>

Мұғалімнің қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыру тәжірибесіндегі түйінді мәселелер



ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ

Өткізіледі

Мұғалім және оқушының қатысуымен тоқсан барысында өткізеді

Ақпараттандырады

- материалды оқу барысында тапсырманы қаншалықты дұрыс орындағаны жөнінде оқушылар ақпарат алады;
- оқушының ілгерілеуі жөнінде мұғалім ақпарат алып, оқыту үдерісіне өзгерістер енгізе алады.

Оқушының қызметі

- Оқу үдерісіне белсене қатысады;
- Бағалау критерийлері мен дескрипторларды түсінеді;
- өзін-өзі бағалайды/бірін-бірі бағалайды.

Мұғалімнің қызметі

- оқу мақсаттарына сәйкес бағалау критерийлерін анық жазады;
- бағалау критерийлеріне сәйкес тапсырмалар құрастырады;
- тапсырмаға дескриптор құрастырады;
- оқушыларға тиімді кері байланыс береді;
- оқыту мен бағалау үдерісіне түзету енгізеді;

Өткізілу формасы

- жеке
- жұппен
- топпен
- ауысатын топтар құрамында

Критериалды бағалау жүйесінің тұжырымдамалық құрылымы

Тәсілдер	Түйінді идеялар
Құзыреттілік тәсіл	Оқу бағдарламасын игеру арқылы және бағалау критерийлерін бақылау арқылы бағаланады, оқу мақсаттарының жетістіктерінде көрсетілген нақты нәтижелер
Кері дизайн	Кері жобалау технологиясында оқу процесін жобалау: Оқу жоспары – Бағалау жүйесі – Оқыту және оқыту процесі
Әлеуметтік-конструктивистік оқыту теориясы	Студент бағалаудың пассивті объектісінен осы процестің «жасаушысы/салушысына» айналады; оқушы ненің бағаланатынын «не», «қалай» және «неге» түсінеді. Бұл студенттер мен мұғалімдердің кері байланысының, өзара әрекеттесудің, өзін-өзі реттеудің және жауапкершілігінің сапасын арттыруға көмектеседі
Оқу мақсаттарының таксономиясы	Оқу мақсаттары ойлау дағдыларының алты деңгейімен сипатталады: білім, түсіну, қолдану, талдау, синтез, бағалау.
Сөйлеу әрекетінің теориясы	Тілдік пәндер бойынша бағалау критерийлері 4 тілдік дағдыны сипаттайды: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым.

Критериалды бағалау жүйесінің тұжырымдамалық құрылымы

Тәсілдер	Түйінді идеялар
Жақын даму аймағы	Мұғалімнің басшылығымен және құрдастарымен ынтымақтастықта білім алушылардың дамуы үшін қолайлы орта құрылады
Формативті бағалау теориясы	Бағалау үш сұрақтан тұрады: "оқушылар оқытудың қай сатысында?", "олар оқуда қайда ұмтылады?"және" оларға қол жеткізуге көмектесу үшін не істеу керек?»
Білімді толық игеру теориясы	білім алушылардың жетістіктеріндегі айырмашылықтарды үш фактор арқылы түсіндіреді: бастапқы деңгейдің диагностикасы және білім беру процесін білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімдеу; ықтимал көңілсіздіктерді болдырмау мақсатында білім алушыларды қолдау; көтермелеу және жеке көзқарас

Сонлай-ак, критериалды бағалау ұғымымен қатар, біз "оқу жетістіктері" ұғымын қарастырамыз. Оқу іс-әрекетінің нәтижелерін бағалау мәселесіне арналған педагогикалық әдебиеттерде "оқу жетістіктері" ұғымы жиі кездеседі.

"Жетістік" ұғымының бірнеше анықтамалары бар, сондықтан түсініктеме сөзлікте "жетістік" ұғымы сәттілік, кез – келген әрекетке күш салудың он нәтижелері болып табылады. Сонымен бірге, әдебиеттердегі таллау көрсеткендей, көптеген авторлар оқу жетістіктері деп оқушының оқу іс-әрекеті процесінде алға жылжуын білдіреді, бұл процесс ретінде де, нәтиже ретінде де түсініледі.



Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау "оқу жетістіктері" ұғымы оқытудың процесі де, нәтижесі де, оқушының алдыңғы деңгейден білім беру стандартымен берілген оқу дайындығының жаңа деңгейіне өтуі екенін көрсетеді. Оқу жетістіктері бір жағынан оның жеке бұрынғы, алдыңғы жетістіктерімен, екінші жағынан оқушының жетістіктерінің оқу бағдарламалары мен стандартына сәйкестігімен байланысты. Жалпы, оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау мұғалімнің білім стандарты мен оқу бағдарламаларымен анықталатын стандарттарға, талаптарға сәйкес оқушылардың білім, білік және дағдыларды меңгеру деңгейін салыстыру тұрғысынан жүргізілуі керек.

глоссарий

- 1. Метатаным** – өзінің ойлау қабілеттерін – когнитивтік құралдар мен стратегияларды мойындаудың айрықша түрі, бұл оқушыларда когнитивтік, сондай-ақ аффективтік тұрғыдан өзін-өзі реттеу мен өзін-өзі бақылауды қалыптастыруға негізделген субъективті ұстанымды дамытуды білім берудің мақсатына айналуға мұрындық болады.
- 2. Жуық арадағы даму аймағы (ЖАДА)**-оқудың соңынан психикалық дамуды дамыту үдерісін сипаттайтын Л.С.Выготский енгізген ұғым. Бұл аймақ бала ересектің көмегімен ғана шеше алатын міндеттердің мазмұнымен анықталады, бірақ бірлесіп жұмыс істеу тәжірибесін меңгерген соң ол осы сияқты міндеттерді өзі шеше алады.
- 3. Дивергентті ойлау-лат. divergere** – арасы алшақ кету – әдетте проблемалар мен мәселелерді шешу үшін қолданылатын шығармашылық ойлау әдісі. Бір проблеманың бірнеше шешімін іздеуді білдіреді.
- 4. Конвергентті/ репродуктивтік ойлау**— лат. convergere – қосылу – белгілі бір міндетті шешудің алдын ала игерілген алгоритмдерін нақты пайдалану стратегиясына негізделген, яғни осы мәселені шешу жөніндегі қарапайым операциялардың реті мен мазмұны бойынша нұсқаулық беріледі. КО «репродуктивтік» сөзімен бірге қолданылады, бұндай ойлау проблеманы шешуге дәстүрлі тәсілді қолдануды меңзейді, соның нәтижесінде сол тәріздес идеялар туындайды. Бұл ойлау түрі проблеманы түрлі тұрғыдан қарастырудың креативті әдісі деп саналатын дивергентті ойлауға қарама-қайшы.
- 5. Креативтілік-ағылш. create – жасау, ағылш. creative – жасампаз**, шығармашыл – индивидтің түбегейлі жаңа идея жасауға дайын екендігімен ерекшеленетін, дәстүрлі немесе көпшілік қабылдаған ойлау жолдарынан бас тартатын, тәуелсіз фактор ретінде дарындылық құрылымына кіретін шығармашылық қабілеті, сондай-ақ тұрақты жүйелер ішінде туындайтын проблемаларды шешу қабілеті. Танымал американ психологы Абрахам Маслоудың айтуынша, бұл барлығына туа біткен, бірақ тәрбие, білім беру мен әлеуметтік тәжірибенің қалыптасқан жүйесінің ықпалынан көпшілігі жоғалтып алған шығармашылық қасиет

әдебиеттер

- <http://www.nis.edu.kz>
<http://sk.nis.edu.kz/>
<http://smk.edu.kz>
- Силлабустағы оқулықтардағы интербелсенді әдістермен жұмыс жасау.